

De loonwet symboliseert hoe de lonen al decennia worden beknot

Al ruim dertig jaar gaat steeds minder van de geproduceerde meerwaarde in bedrijven naar de werknemers. Een einde maken aan die neerwaartse spiraal, dat staat op het spel bij de vastgelopen loononderhandelingen, waarvoor de vakbonden op 29 maart actievoerden.

TEKST SIMON BELLENS

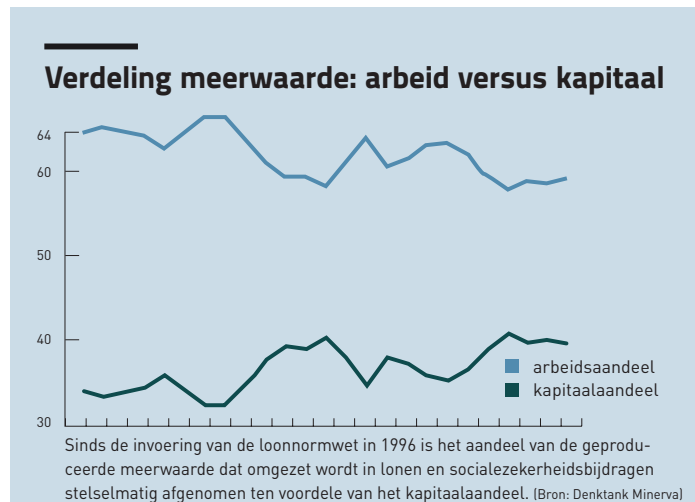
Sinds januari zitten de tweejaarlijkse loononderhandelingen tussen werkgeversorganisaties en vakbonden muurvast. 0,4 procent, berekende de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) toen de maximale stijging van de lonen op basis van de loonevolutie in de buurlanden. Nauwelijks meer dan twee broden per maand. 'Een aalmoes', klonk het bij de vakbonden. Maar omdat de werkgevers daarvan niet wilden afwijken, kwam het tot een actiedag en stakingen op 29 maart.

Veertig jaar loonmatiging

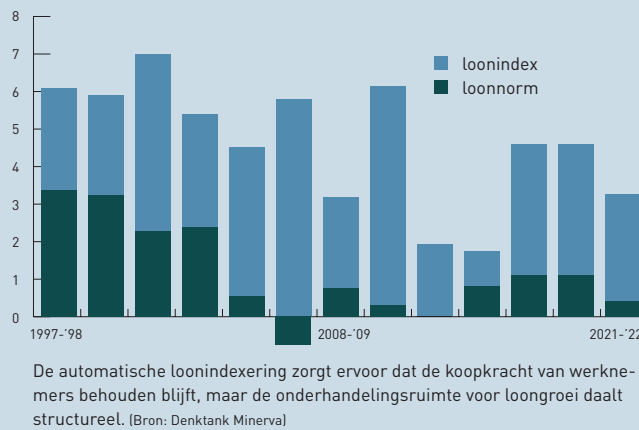
Nochtans komt de onvrede over de loonmarge niet uit de lucht vallen. Bij elke onderhandelingsronde neemt de ruimte voor loonopslag immers af. Al vanaf de jaren 80 zien we een daling in het deel van de in bedrijven geproduceerde meerwaarde dat naar lonen en sociale zekerheidsbijdragen gaat, het zogenaamde arbeidsdeel. Het deel dat naar investeringen in kapitaal gaat, neemt dan weer toe. 'Tussen 2000 en 2018 ging het loonaandeel 3,2 procent achteruit', becijferde economisch adviseur van het ACV Renaat Hanssens. 'Dat is 15,5 miljard euro dat niet naar lonen gaat.'

De meest onschuldige verklaring daarvoor is dat er zich in de Belgische economie een verschuiving heeft voorgedaan naar hoogtechnologische sectoren waar het kapitaaltaandeel sowieso hoger ligt, vertelt Matthias Somers van Denktank Minerva. 'Maar dat verklaart niet alles. In de jaren 50 vond een vergelijkbare verschuiving plaats zonder een krimpend arbeidsaandeel. Belangrijker is dat de onderhandelingsmacht van de vakbonden afnam.'

In de jaren 80 bedreigde een grote inflatie en de automatische aanpassing van de lonen aan die stijgende levensduurde de concurrentiepositie van de Belgische economie ten opzichte van de buurlanden. Die angst voor banenverlies resulteerde in 1996 — na verschillende occasionele maatregelen, zoals een indexsprong en muntdevaluatie — in de wet op de loonnorm. Voortaan zouden de Belgische lonen afhankelijk worden van de lonen in de buurlanden. Toen in Duitsland na de eeuwwisseling een uitgesproken beleid van

De onderhandelingsruimte voor loongroei blijft structureel dalen

'Alles is er om de zogezegde loonhandicap kunstmatig zo hoog mogelijk te houden'

RENAAT HANSENS, ECONOMISCH ADVISEUR ACV

sterke loonmatiging voerde, met onder andere de verguisde *mini-jobs*, zette die loonmatiging zich dus ook door in België.

Neerwaartse spiraal

'In een geglobaliseerde economie hebben bedrijven meer mogelijkheden om de werknemersvertegenwoordiging onder druk te zetten', legt Matthias Somers uit. 'Ze kunnen ermee dreigen een deel van de productie naar het buitenland te verplaatsen. Maar het zijn toch ook vooral de

landen zelf geweest die meedingen in een *race to the bottom* om de loonkosten laag te houden. Zij gingen volledig mee in het verhaal van de bedrijven.'

Sindsdien leeft ook in België de gedachte dat de loonkosten veel te hoog liggen. 'Maar om de lonen correct te vergelijken, moet je ook kijken naar wat ze produceren', stipt Renaat Hanssens aan. 'En dat ligt in België nog steeds veel hoger dan in de buurlanden.' Volgens Somers is het onbegrijpelijk dat we onszelf de status van economisch kneusje van Europa hebben aangepraat: 'Dat is gewoon niet zo. Er kan veel beter, maar investeringen van bedrijven liggen relatief hoger dan in de buurlanden, en qua persoonlijk vermogen zijn we rijker dan de Nederlanders, Fransen of Duitsers. Zeer merkwaardig als we het al dertig jaar zo slecht doen. Maar bedrijven komt dat verhaal wel goed uit.'

'We hebben onszelf aangepraat dat we het economisch kneusje van Europa zijn. Dat is onbegrijpelijk'

MATTHIAS SOMERS, DENKTANK MINERVA

Kunstmatige loonhandicap

Dat leidde in 2017 tot een verdere verstrenging van de loonmarge, waardoor die zijn indicatieve waarde verloor en een wettelijk maximum werd. Sectoren die beter draaien dan gemiddeld, of bij de vorige onderhandelingen onder de loonmarge afklopten, kunnen dat dus ook niet meer compenseren in de lonen. Bovendien vallen verschillende voordelen voor werkgevers buiten de berekening van de loonkost, wat een eerlijke vergelijking met de buurlanden bemoeilijkt. 'Alles is er om de zogezegde loonhandicap op een kunstmatige manier zo hoog mogelijk te houden', verduidelijkt Renaat Hanssens.

De berekening mag bijvoorbeeld geen rekening houden met de *taxshift* die de werkgeversbijdrage op arbeid verminderde, of met loonsubsidies voor bedrijven. 'Pervers', vindt Matthias Somers. 'Die loonsubsidies begonnen als een uitzonderlijke relancemaatregel in het begin van de eeuw, maar hebben de dynamiek van het sociaal overleg fundamenteel veranderd. Ondertussen gaat het al om 13 miljard euro, waarvan studies hebben aangetoond dat ze geen enkel effect hebben. Dat is weggegooid geld.'

'Die wet zou de onderhandelingen moeten faciliteren, maar bemoeilijkt ze net', aldus Hanssens. 'Het zet de werkgevers in een zetel en de vakbonden met hun rug tegen de muur.' Somers vat het samen: 'De loonwet symboliseert hoe de vakbonden worden beknot.'

Ten laatste op 15 april moet de regering een voorstel over de loonnorm doen. Wellicht zal ze via omzendbrieven in specifieke sectoren uitzonderlijk een hogere marge toelaten. Maar zo'n occasionele maatregel brengt fundamenteel geen zoden aan de dijk. 'Wij willen van de loonnorm zelf af', zegt Hanssens. 'Geen eenmalige premie waarna zich twee jaar later hetzelfde probleem voordoet.' Daarvoor is de discussie over de lonen ook te belangrijk. 'Dit heeft zoveel impact op de welvaart van de Belgen en beïnvloedt de pensioenen en de betaalbaarheid van de sociale zekerheid', besluit Somers. 'Dat de politieke partijen het fundamentele belang van het loonoverleg niet inzien, is heel problematisch. ■